

УДК 35.071.2

ОНУФРІЄНКО Олександр Володимирович,
канд. юрид. наук, доц., доц. каф. менеджменту
Економіко-гуманітарного інституту ЗНТУ

СУЧАСНА КОНТИНЕНТАЛЬНО-ЄВРОПЕЙСЬКА МОДЕЛЬ КОНВЕРГЕНЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: НЕОВЕБЕРІВСЬКА ДЕРЖАВА

Характеризується актуальний стан неовеберівської держави як сучасної континентально-європейської моделі конвергенції публічного управління та громадянського суспільства. Узагальнюються наявні тематичні дослідження, присвячені різним аспектам концепту неовеберівської держави. На основі здобутих результатів описується залежність виникнення моделі неовеберівської держави від національних традицій державотворення в державах ЄС та сучасних універсальних соціокультурних трендів на зближення держави і громадянського суспільства.

Доводиться, що в державах ЄС зберігатиметься тенденція до конвергенції публічної служби із громадянським суспільством як один з основних трендів еволюції публічного управління. Подальше зближення із громадянським суспільством відбуватиметься передусім в межах моделі неовеберівської держави.

Ключові слова: реформування публічного управління та публічної служби, громадянське суспільство, конвергенція громадянського суспільства і держави, неовеберівська держава.

Onufriienko O. V. Modern Continental-European model of convergence of public administration and civil society: Neo-Weberian State

The actual state of Neo-Weberian State as the modern Continental-European model of convergence of public administration and civil society is characterized. The current thematic research dealing with various aspects of NWS concept are generalised. On the basis of the obtained results the specifics of the NWS model origins in its correlation and

conditionality with national state-building traditions in EU member states, modern social and cultural trends towards rapprochement of state and civil society, is described.

It is scientifically proven that in EU member states the current trend to the convergence with civil society as one of the main trends of public administration evolution and public service development is likely to persist. Further convergence with civil society will come up in Neo-Weberian State model framework.

Key words: public administration and public service reformation, civil society, convergence of civil society and the State, Neo-Weberian State.

Постановка проблеми. Тематика сучасних вітчизняних досліджень з публічного управління, юридичних та інших суспільних наук рясніє терміном «європейський» у застосуванні до теоретичних концептів, емпірики, норм та інститутів, узятих у рецепційній або принаймні модельній тональності. Не буде перебільшенням констатація того, що відповідні термінологічні ряди утворюють вузлові точки української інфосфери, наявні як на рівні офіційної риторики найвищих посадовців та представників політичних еліт, так і на рівні побутового лексикону, відображаючи і цілепокладання державної політики, і конкретні запити суспільства щодо модернізації публічного сектору. Втім, у тому що стосується власне публічного управління, держави ЄС демонструють унікальність траєкторій власних стратегій реформ публічного врядування та значну ступінь збереження національних адміністративних традицій. Спостерігається кластеризація європейської мапи моделей публічної служби та складність і неоднозначність доктринального контексту, на тлі якого відбуваються окреслені процеси. Остаточне згасання творчого імпульсу нового публічного управління (НПУ) у застосуванні до континентально-європейської практики публічного управління та накопичення емпіричних даних, що засвідчують наявність власного шляху реформ публічної служби в державах-членах ЄС, зумовило створення у 2004 – 2005 рр. концепції «неовеберівська держава» (НВД).

З урахуванням цих фактів цілком на часі є дослідження сучасних європейських тенденцій і парадигм розвитку публічного управління, їх соціокультурного контексту та ступеня обумовленості місцевими і загальносвітовими факторами, вивчення сучасної концептуально-доктринальної й емпіричної основи реформування публічного управління та публічної служби різних держав-членів ЄС й окреслення

прогностичних довгострокових сценаріїв з урахуванням наявних та вірогідних результатів цих процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основні доктринальні концепції та моделі реформування публічного управління та публічної служби, у тому числі в європейських країнах, зокрема в компаративному аспекті, досліджують як вітчизняні науковці (Ю. Сурмін, Ю. Ковбасюк [4], К. Ващенко, С. Серьогін [2] та ін.), так і зарубіжні фахівці (О. Барабашев [3], Д. Боссарт [1], О. Ноздрачев, О. Оболонський [3] та ін.).

На особливу увагу заслуговують праці відомих європейських учених, що запропонували та обґрунтували концепцію НВД, Крістофера Поллітта та Геерта Букера [12; 13], інших активних учасників подальшого наукового обговорення та розвитку цієї часткової теорії публічного управління – В. Дрехслера, Р. Каттеля, Т. Рандма-Ліів, Л. Лінна молодшого, М. Потучека [15] та ін. Емпіричні дослідження незалежних європейських дослідників пропонують широкий фактичний матеріал, що цілком узгоджується з моделлю НВД. Згадаємо, зокрема, Крістофа Деммке, який системно вивчає процеси та парадигми розвитку публічної служби країн-членів ЄС упродовж кількох останніх десятиріч [9], Ф. Безе й Ж. Жано, що аналізують хід адміністративної реформи у Франції [8] тощо.

Утім, вітчизняна наука державного управління системно ще не осмислила сучасні доктринальні моделі, що узагальнюють емпіричні тенденції у сфері реформування публічного управління в європейських країнах. Слід констатувати нерозв'язаність проблеми з'ясування сутності європейської доктрини публічного врядування, що характеризується зламом парадигми, яка панувала в попередні десятиріччя, і наявністю діалектичної взаємодії традицій та інновацій в організації публічної служби в різних державах-членах ЄС. Визначення доктринальних тенденцій європейської науки публічного управління, що безумовно відображають як наявні траєкторії сучасних реформ публічного управління, так і прогностичні сценарії цих реформ, спрямовані в майбутнє, не тільки дозволить модифікувати та осучаснити українську доктрину публічного управління, запобігши орієнтуванню на неактуальні концепти, але й надати найновіший інструментарій для реальних змін у публічному секторі.

Мета статті. Усвідомлення вищезазначеного зумовило формулювання комплексної мети, а саме: проаналізувати сучасні європейські тенденції і парадигми розвитку публічного управління й еволюції публічної служби, окреслити сутність НВД як сучасної концептуально-доктринальної основи реформування публічного управління в провідних державах ЄС, що побудована на широкій емпіричній базі. На основі отриманих результатів окреслити місце НВД як нової часткової теорії публічного управління в контексті загальноєвропейських доктринальних тенденцій та універсального постмодерністського тренду на зближення держави та громадянського суспільства.

Викладення основного матеріалу. Термін НВД (англ. Neo-Weberian State) ввели в науковий обіг відомі європейські науковці в галузі публічного управління Г. Букер та К. Поллітт 2004 р., вживши його в монографії «Реформа публічного управління: компаративний аналіз» [13]. Терміносполучення і нині зберігає статус наукового неологізму, з одного боку, міцно ввійшовши в науковий лексикон кількох континентально-європейських наукових шкіл, які є провідниками в галузі публічного управління, зокрема NISPAcee (The network of institutes and schools of public administration in Central and Eastern Europe), з іншого – привернувши увагу деяких англо-американських дослідників. Проте цей термін залишається поки що майже невідомим у вітчизняних наукових колах.

За твердженням авторів концепції, первинна ідея, що сприяла створенню відповідної моделі, ґрунтувалася передусім на осмисленні та узагальненні емпіричного матеріалу [12, р. 9]. Таким чином, категорія НВД, що вводилася в науковий обіг, була описовим (дескриптивним) поняттям, результатом пошуків термінологічного еквіваленту для описання наявної специфіки практики реформ публічного управління в країнах континентальної Європи, узятих у компаративному аспекті. Утім, наслідки оприлюднення моделі НВД та результати її обговорення фахівцями з публічного управління, які репрезентували різні країни ЄС, і передусім наукова дискусія на конференції TED1 (First Trans-European Dialogue) свідчили про те, що науковим загалом модель НВД була сприйнята скоріше як концептуальна теоретична парадигма, що конкурує з іншими актуальними течіями сучасної доктрини публічного врядування, ніж як вдала описова модель, що лише фіксує наявні емпіричні дані. Дійсно, НВД одразу ж стала об'єктом порівняння

та простеження аналогій з іншими частковими теоріями, у тому числі підходом багаторівневого врядування ЄС, мережевою теорією, теорією регулювання, моделлю деліберативної (дорадчої) демократії, теорією систем німецького соціолога Н. Луманна, теорією мотивації публічної служби, концептом наполеонівських (а точніше сучасних постнаполеонівських держав, що утворилися в результаті розвитку наполеонівської моделі публічного управління) тощо [12, р. 9]. Намагаючись зрозуміти неочікувані результати наукових обговорень, адже учасників дискусії не зацікавили ані використані методи дослідження, ані проблема з'ясування ступеня обґрунтованості отриманих результатів, Г. Букер та К. Поллітт припустили, що, ймовірно, отриманий у ході дискусії широкий спектр пропозицій співвідноситься із загальним станом академічного простору науки публічної адміністрації та практики державної політики в репрезентованих на обговоренні європейських державах, тоді як стан суто емпіричних досліджень з публічного врядування не відповідає розвитку теорії, істотно відстаючи від неї [12, р. 10]. Далі Г. Букер та К. Поллітт констатують, що «наш [європейський] типовий компаративний текст – це все ще колекція розділів, присвячених окремим державам, що написані експертами з проблем окремих країн, у межах пухких концептуальних або теоретичних рамок» [12, с.10] (тут і далі переклад наш. – *О. О.*), а отже, цілком на часі є постановка амбітних цілей у сфері здійснення емпіричних досліджень, дійсно компаративних за характером та стратегічних за перспективами, що здійснюються, у тому числі, за рахунок мережевих об'єднань груп дослідників.

Вважаємо, що автори були, як мінімум, близькі до істини, формулюючи такі припущення; констатуємо, що ситуація навряд чи змінилася за десять років з моменту публікації колективної монографії, присвяченої моделі НВД під егідою NISPAsee. Європейський Союз як складне державно-політичне утворення, що поєднує ознаки конфедерації, міжнародної організації та інноваційні елементи, при цьому не зводяться до їх простої суми – це, з точки зору історичного процесу, нове явище. Відповідно політична, економічна, навіть загальна соціокультурна інтеграція (в умовах збереження національної ідентичності в країнах-членах ЄС) відбувається значно швидше, ніж конвергенція національних наук публічного управління та суспільствознавства загалом, незважаючи на панівний характер англійської мови як європейської лінгва франка XXI ст., фундаментальне пришвидшення обміну

знаннями за рахунок сучасних інструментів е-комунікації та спрощення традиційних форм наукового спілкування на кшталт міжнародних конференцій, конгресів, симпозіумів тощо. Великою мірою це пов'язано зі збереженням адміністративних форм національних моделей публічного управління в країнах-членах ЄС у контексті діалектичної боротьби інновацій та традицій, що характеризує їх розвиток. Незважаючи на наявний науковий інтерес до загальноєвропейських та світових тенденцій публічного управління, тяжіння до компаративних праць широкого профілю, національні науки публічного адміністрування великою мірою концентруються на наявній специфіці, на унікальних моделях публічного управління, реалізованих у власних державах, на складній проблематиці їх реформування в інформаційну епоху та в контексті державотворення ЄС. Цим пояснюється, принаймні частково, більший інтерес європейського наукового загалу до доктрини публічного управління, ніж до здійснення компаративних емпіричних досліджень. Концепт, теорія і, нарешті, нова парадигма дають необхідний методологічний та концептуальний інструментарій для довгострокового прогнозування розвитку національних систем публічного управління, пропонують науковий матеріал для осмислення завжди актуальної проблеми реформування публічного сектору під новими кутами зору тощо. Водночас результати емпіричних досліджень, безумовно надаючи фактичний матеріал для відстеження наявних тенденцій розвитку національних систем публічного управління, спільного й особливого між ними, наявності споріднених кластерів публічного управління та публічної служби на світовій та загальноєвропейській мапі, нерідко справедливо схиляють дослідників до думки про великий ступінь збереження національних адміністративних традицій, які неможливо запозичити (їх зміст, безумовно, можливо скопіювати та впровадити в іншій системі публічного управління, проте це буде трансформація традиції в інновацію, а не «пересадження» традиції на місцевий національний ґрунт).

Ситуація, що склалася, впливає й на стан української науки публічного управління. Причинами цього є, недостатнє використання нових англомовних джерел вітчизняними науковцями, що спричиняє суто хронологічне відставання від актуального наукового процесу в європейських країнах, ступінь якого залежить від концептуальних засад обрання першоджерел, якості та швидкості їх перекладу і подальшої публікації (виникає ситуація подвійної опосередкованості). По-друге,

існування панівної рецепційної парадигми вітчизняного суспільствознавства, що сконцентроване передусім на вивченні зарубіжного досвіду публічного управління та обґрунтуванні необхідності його запозичення, результує в прикладне застосування емпіричних даних, отриманих із практики врядування іноземних держав. По-третє, складна ситуація в загальноєвропейській науці публічного управління з міцними національними школами публічного управління, з повільною конвергенцією різних підходів на тлі наявності широкого спектру часткових теорій та відносно невеликою кількістю системних емпіричних досліджень компаративного характеру зумовлює те, що перед вітчизняним дослідником розгортається аморфний та абстрактний ландшафт європейського публічного управління. Серед його добре спостережуваних складників – факт відсутності універсальної загальноєвропейської моделі публічного управління на тлі м'якого універсального впливу цінностей та адміністративних стандартів ЄС, регіональна кластеризація національних систем публічного врядування [9], концептуально-доктринальна строкатість, що виявляється в наявності великої кількості часткових теорій, які нерідко конкурують між собою, різних якісних та швидкісних параметрів у практичній реалізації універсальних моделей, у тому числі «е-урядування» чи цифровізації публічного сектору, та абстрактних концепцій на кшталт «належного врядування», які отримують конкретне значення тільки після власної імплементації на національному ґрунті.

Сприйняття НВД як теоретичної парадигми, а не суто емпіричної моделі, яку первинно мали на увазі її автори, слід пов'язати з наявністю відповідного запиту європейських наукових кіл на формулювання системної доктринальної концепції, що могла б врахувати сучасну специфіку еволюції публічного врядування в державах ЄС та окреслити головні орієнтири її подальшого розвитку, врахувавши одночасно все різноманіття національних адміністративних традицій, і наявні універсальні тенденції. Важливим чинником активізації цього запиту саме в першому десятиріччі XXI ст. став факт згасання імпульсу концепції НПУ, на якому необхідно зупинитися окремо, тим більше, що одним із висновків аналізованої колективної монографії «Особлива європейська модель? Неовеберівська держава» є положення про те, що у європейському адміністративному контексті «НПУ є, безумовно, мертвою ... і принаймні серед вчених не є прийнятним варіантом» [12, р. 98].

Дійсно, факт кризи НПУ в більшості континентально-європейських країн в зазначений період і особливо в країнах зі стійкими традиціями раціональної бюрократії та закритою моделлю публічної служби (ФРН, Австрія, Франція та ін.) був очевидним для більшості європейських дослідників у цілому та для авторів моделі НВД зокрема. Втім, аналіз змісту реформ публічного управління в США на початку 2000-х рр., особливо в межах президентської каденції Б. Обама, у тому числі суто емпіричних даних та практики публічного адміністрування в США 2009 – 2017 рр., свідчить про послідовний відхід від ідеології НПУ (у його північноамериканському варіанті «формування уряду нового типу» (Reinventing Government)) навіть у цій державі.

Першим нормативно-правовим актом, підписаним новообраним президентом США Б. Обамою, став президентський меморандум «Про транспарентність та відкритий уряд» від 21 січня 2009 р. [16]. Головною метою державотворення на цьому етапі президент визнає «створення безпрецедентного рівня відкритості в уряді» за допомогою «утворення системи транспарентності, забезпечення участі громадськості та співробітництва», що дозволить у перспективі «зміцнити нашу демократію і підтримати ефективність та результативність діяльності уряду» [16, р. 338]. Телеологічна частина президентського меморандуму забезпечується частиною концептуально-інструментальною, що розгортається за допомогою окреслення трьох основних принципів нової ініціативи [16, с. 338]: транспарентність, партиципаторність, співробітництво. Подальше розшифрування цих принципів підтверджує остаточний відхід від ідей НПУ (частково за рахунок реалізованих раніше ініціатив, частково за рахунок втрати ними актуальності), у тому числі на рівні термінології, використаної у президентському меморандумі. Так, ідеї про маркетизацію відносин держава - громадяни, дебіюрократизацію, активне запозичення методів діяльності приватного сектору залишилися на попередніх хронологічних етапах реформування публічного управління. З базового тезаурусу НПУ залишилися лише терміни «ефективність» та «результативність» у застосуванні до діяльності органів публічного управління, але загалом на момент видання аналізованого президентського меморандуму ці категорії втратили безпосередній зв'язок з НПУ, ставши стандартними термінологічними маркерами успішності публічного управління в більшості країн світу. На перший і основний план у реформах

публічного сектору виходить проблема ефективної взаємодії держави та громадянського суспільства.

Такі спостереження дозволяють краще зрозуміти причини розчарування в ідеях НПУ в країнах континентальної Європи, що спостерігалось у цей же час та сприяло створенню теорії НВД [12; 15]. Мова йде не тільки про збереження адміністративних традицій у ФРН, Австрії, Франції (великою мірою) та інших континентально-європейських країнах, що ґрунтуються на веберівській «раціональній бюрократії» та закритих моделях публічної служби (на відміну від англо-американських відкритих емпіричних моделей), але й про загальну кризу НПУ у XXI ст., про вичерпання потенціалу пропонованих «новим менеджериством» реформ, нарешті, про реальну загрозу «спустошення держави» на тлі системної та не завжди обґрунтованої приватизації публічного сектору тощо.

Наведені вище зміни в публічному управлінні США більшою частиною відбулися вже після оприлюднення моделі НВД та першого умовного етапу критичної реакції на неї науковим загалом (2004 – 2009 рр.). Цим пояснюється факт постійного протиставлення континентально-європейських та англо-американських країн стосовно проблеми ролі держави в контексті реформ публічного сектору з однозначним висновком: «Континентальні країни тією чи іншою мірою приймають концепцію сильної держави та прагнуть модернізувати її замість того, щоб мінімізувати її (що контрастує з англо-американськими країнами)» [12, р. 96].

Незважаючи на наявність раціонального складника в цьому висновку, оцінювання відповідних позицій з урахуванням сучасної наукової перспективи та результатів державотворення у США та Сполученому Королівстві останніх десятиріч дозволяє принаймні змінити акценти під час порівняння континентально-європейських та англо-американських підходів. Так, з огляду на нову геополітичну роль світового масштабу та розгортання однополярного світу після розпаду СРСР, ідея мінімізації ролі держави де-факто ніколи не входила до порядку денного реформ публічного управління в США (таким чином можна інтерпретувати лише окремі ініціативи 1990-х рр. адміністрації Гора – Клінтона на тлі відомої ейфорії від фінансово-економічних успіхів цього періоду та захоплення ідеями НПУ). Більше того, північноамериканський варіант НПУ – «формування уряду нового типу» (Reinventing Government), хоча первинно й пропагував запозичення методів

діяльності приватного сектору державними агенціями та зближення з бізнес-структурами, але де-факто супроводжувався підсиленням державних інституцій, а пізніше, під час каденції президента Дж. Буша молодшого (2001 – 2009 рр.), взагалі трансформувався в національну модель е-уряду, вписану в традиційне для республіканців посилення силових структур та агресивну зовнішню політику під час «Війни з терором». Водночас у Сполученому Королівстві та в значній частині країн Співдружності Націй і насамперед у Новій Зеландії дійсно відбулася послідовна мінімізація ролі держави. Втім, після безсумнівних успіхів перших років реформ у контексті «нового курсу», сучасні оцінки деяких ініціатив НПУ, зокрема діяльності кванго (квазіавтономних неурядових організацій), є неоднозначними [6], а надмірна приватизація держави як результат НПУ призвела до виникнення поняття «спустошення держави», що має негативну конотацію.

Більш вдалою видається інтерпретація тематичних ініціатив та реформ публічного сектору крізь призму пропонованої нами концепції конвергенції органів публічного управління та інститутів громадянського суспільства як сучасного етапу постмодернізації публічного врядування в розвинених країнах [2; 5]. Універсальне зближення громадянського суспільства та держави при цьому відбувається неоднаково, відповідно до різних концептуально-теоретичних моделей та з великою поправкою на національні традиції державотворення і специфіку організації публічної служби. У цьому сенсі НПУ та НВД утворюють два полюси цього процесу: відповідно британський досвід мінімізації ролі держави за рахунок приватизації публічного сектору, у тому числі у формі утворення кванго в контексті традиційно відкритої емпіричної моделі публічної служби, та континентально-європейський досвід постмодернізації держави за рахунок розгортання до громадянського суспільства сервісної форми традиційно закритої раціональної публічної служби веберівського зразка. Північноамериканський варіант (США) утворює своєрідний варіант швидкої трансформації ідей НПУ та їх творчого освоєння на тлі підсилення ролі державних інституцій у суспільному житті та системного упровадження піонерської моделі електронного врядування як нової форми відкритої моделі публічного управління в інформаційну епоху.

Слід урахувувати також зміну глобальної політико-економічної парадигми, яка відбувається паралельно окресленим процесам, діалектично продукуючи чи

принаймні істотно впливаючи на доктрину публічного управління, реальну державну політику та практику реформ публічного сектору. Мова, очевидно, йде про неолібералізм у системному розумінні цієї категорії як оновлення класичного лібералізму, що містить ідеологію, методіку публічного управління, втілені в конкретних політичних програмах, зокрема НПУ в контексті британського нового курсу та великої кількості аналогів в усьому світі. Пік успіхів неолібералізму – рубіж 1980-х та 1990-х рр. відбувається на тлі ейфорії від отримання перших переваг цієї концепції над моделлю кейнсіанського макроекономічного регулювання, що домінували в попередні десятиріччя розпаду біполярного світу, закінчення холодної війни та перших успіхів універсальної економічної глобалізації. Ключові ідеї, що вплинули на реформи публічного управління цього періоду, – це оновлена модель, що ґрунтується на «принципі невтручання» («Laissez-faire») з такими її важливими аспектами, як: дерегуляція економіки, зменшення державних видатків, приватизація, збільшення ролі приватного сектору та, нарешті, режим вільної торгівлі без істотних обмежень. Зовсім не випадково модель НВД запропонована в середині 2000-х, а на фінал цього десятиріччя в Європі модель де-факто розвинена до рівня часткової теорії публічного врядування. Незалежно, проте одночасно із цим, у США відбувся остаточний відхід від ідеології НПУ в контексті нової ініціативи відкритого уряду – саме тоді, коли неолібералізм уже зіткнувся з проблемою значного зниження ефективності пропонувананих ним методів та з накопиченням системних проблем, пов'язаних з дерегуляцією економіки та надмірною приватизацією публічного сектору, які були вагомим фактором початку та розгортання світової фінансово-економічної кризи 2008 – 2009 рр. (а безпосереднім тригером кризи, принаймні її гострої фази, стало банкрутство американського інвестиційного банку Lehman Brothers). Незважаючи на те що на цей момент наслідки кризи вважаються в цілому подоланими і передусім за рахунок безпрецедентно агресивної монетарної політики центробанків США та ЄС (ФРС та ЄЦБ відповідно), дієву альтернативу неолібералізму поки ще не втілено в життя, а соціально-економічні показники знову починають погіршуватися. Мова йде і про світове економічне сповільнення, і про торгові війни найбільших економік світу, про кризу середнього класу в розвинених країнах на тлі чергового зростання розриву між найбагатшими та найбіднішими. За твердженням американського економіста, лауреата Нобелівської премії з економіки

Джозефа Стігліца, станом на 2019 р. «неоліберальний експеримент – зниження податків для багатих, дерегуляція ринків праці і товарів, фінансиалізація і глобалізація – виявився вражаюче провальним» [14]. Вихід науковець вбачає, передусім, у підсиленні ролі держави у впливі на ринкові процеси: «уряди зобов'язані обмежувати ринки і надавати їм форму через регулювання з охорони навколишнього середовища, у сфері охорони здоров'я, техніки безпеки тощо. Завдання уряду також полягає в тому, щоб робити те, що ринок не може або не буде робити. Наприклад, активно інвестувати у фундаментальні дослідження, технології, освіту та охорону здоров'я» [14]. Такі пропозиції можуть виглядати як відносно проста реакція на відомі перебільшення неолібералізму, передусім у сфері дерегуляції ринкових відносин. Втім, запит на нову економічну модель дійсно існує, причому не лише на рівні суто академічних кіл, але й у риторичі представників політичних еліт.

Отже, факт значного підсилення ролі держави в межах моделі НВД пояснюється не тільки результатами емпіричного узагальнення практики публічного управління сучасних європейських держав, що свідчили про стійкість ідеалів раціональної бюрократії та системний спротив більшості ідей про приватизацію публічного сектору в межах НПУ, але й фактом зміни контексту у вигляді поступової, але невпинної деградації концептуального впливу неолібералізму на економічну та суспільні науки. У цьому сенсі принципові відмінності НПУ та НВД пояснюються ще й хронологічно: перша концепція була сформульована та реалізована, крім іншого, як інструментарій неолібералізму в застосуванні до практики публічного управління, друга, навпаки, виникла в ситуації розчарування в дієвості неоліберальної моделі. В обох випадках вагому роль відігравала й емпірика: НПУ є своєрідним продовженням розвитку традицій британської відкритої моделі публічної служби, а НВД – переосмисленням традицій раціональної веберівської бюрократії в сучасну епоху крізь призму її взаємодії із сильним та активним громадянським суспільством та з урахуванням результатів апробації «нового менеджеризму» на континентально-європейському ґрунті, коли він «був зважений, і виявився вкрай легким», принаймні для тих європейських країн, що мають стійкі традиції закритої публічної служби. Питання про використання окремих інструментів НПУ для нових держав-членів ЄС, що пройшли через ситуацію зламу політичної, адміністративної та навіть соціокультурної традиції, залишається відкритим, його розв'язання залежатиме від

унікального порядку денного у сфері реформ національної системи публічного управління.

Безпосередній імпульс до створення моделі НВД утворили результати наукового узагальнення емпіричних даних стосовно тенденцій розвитку систем публічного управління європейських держав, які підтвердили наявність складної діалектики традицій та інновацій у розвитку публічного управління та публічної служби, поєднане з життєздатністю та певною мірою самооновленням ідеалів раціональної веберівської бюрократії, адаптованої до складних реалій інформаційного постмодерністського суспільства та сучасного рівня демократії [12; 13; 14]. Власне структура терміна «неовеберівська держава» означає, що відповідне поняття позначається за допомогою поєднання традиційних елементів (раціональна бюрократія, що бере початок від ідей М. Вебера) та інноваційних («нео») елементів.

Систему адміністративної традиції моделі НВД утворюють такі елементи:

– інтерпретація держави як основного координатора рішень для нових викликів глобалізації, технологічних змін, загроз для навколишнього середовища та демографічних зсувів;

– визначення ролі представницької демократії (у тому числі на регіональному рівні) як легітимізуючого елементу державного апарату в цілому;

– збереження ідеї публічної служби з особливим статусом, адміністративною культурою та специфікою інституціональної організації; усвідомлення ролі модернізованого адміністративного права як регулятора основних принципів взаємовідносин у системі «держава – суспільство – громадянин» [13, р. 99 – 100].

Що стосується системи інновацій моделі НВД, вона зводиться до таких елементів:

– рух від «внутрішньої» орієнтації публічної служби на бюрократичну процедуру до орієнтації «назовні» – на задоволення потреб громадян. При цьому відповідні процеси забезпечуються не за допомогою використання ринкових інструментів, а завдяки створенню професійної культури якісного адміністративного сервісу;

– підтримка представницької демократії консультативними інститутами;

– професіоналізація публічної служби, у контексті якої «бюрократ» стає не тільки експертом у площині адміністративної процедури відповідно до посадової

компетенції, але й професіональним менеджером, що переймається якістю адміністративних послуг, призначених для задоволення потреб громадян.

Пропонована авторами модель після оприлюднення результатів дослідження отримала велику кількість критичних зауважень та конструктивних пропозицій, ознаменувавши помітну подію в європейських академічних колах. Більшість із них так чи інакше була пов'язана зі спектром використаних емпіричних даних та їх кваліфікацією авторами моделі Г. Букером та К. Полліттом. Зокрема, зазначалося, що концепт НВД не враховує величезну кількість місцевих особливостей реформ публічного управління в державах-членах ЄС [12, р. 10], через це має незначний чи можливо навіть недостатній рівень деталізації. Дійсно, навіть такі близькі географічно, культурно, певною мірою історично держави, як: Норвегія, Нідерланди, Данія та Фінляндія, демонструють істотні розбіжності в траєкторіях реформ публічного управління [12, р. 10].

Відсутність універсальної європейської моделі публічного врядування та відповідно організації публічної служби – факт, системно обґрунтований сучасними європейськими дослідниками. Найбільш вдалою видається концепція кластеризації національних моделей публічної служби країн ЄС, побудована на великому масиві емпіричної інформації, запропонованої авторитетним ученим К. Деммке: англосаксонський, континентальний, східноєвропейський, скандинавський, середземноморський тощо [9, р. 9]. При цьому всередині самих кластерів існують як доцентрові, так і відцентрові тенденції, а взаємодія та взаємовплив між окремими кластерами також характеризується складністю й неоднозначністю, підтверджуючи діалектичний зв'язок збереження традицій та імплементації інновацій на конкретному національному та місцевому рівнях. Що стосується абстрактних моделей на кшталт «належного врядування» чи «електронного врядування», то вони отримують конкретний зміст тільки після впровадження відповідних стандартів, інструментів та технологій у контексті національного публічного управління.

На нашу думку, критичне зауваження щодо неврахування місцевої специфіки на мікрорівні публічного управління не є методологічно та концептуально обґрунтованим і не враховує специфіку моделювання соціальних структур та явищ у суспільствознавстві. Дійсно, у суспільних науках, зокрема в соціології, юриспруденції (передусім у теорії держави і права), науці публічного управління світовий і

регіональний досвід узагальнюється за допомогою створення високорівневих моделей, що передбачають відхилення на рівні місцевої специфіки, відому національну варіативність, але точно відображають загальні тенденції, парадигми та концепти. Цілком обґрунтовано К. Поллітт зазначає, що і «нове публічне управління», й оригінальна концепція бюрократії М. Вебера, і власне НВД – це моделі дуже високого рівня, покликані відобразити найзагальніші риси, а не деталі [12, р. 10], а хід адміністративної реформи останніх десятиріч у таких країнах, як згадані вище Норвегія та Фінляндія, у цілому співвідноситься з моделлю НВД, незважаючи на наявність національної специфіки [12, р. 11], на якій зазвичай концентрують власну увагу дослідники із цих держав. Відповідно до співвідношення спільного та особливого в національних системах публічного управління широкі компаративні дослідження результують у створення високорівневих узагальнювальних моделей, а дослідження національних особливостей збагачують такі моделі емпіричним матеріалом, не дозволяючи їм відірватися від практики публічного адміністрування в різних державах і деградувати до своєї рідної схоластики.

Друга група критичних зауважень стосовно емпіричної бази моделі НВД стосувалася непридатності так званих постнаполеонівських країн південної Європи для опису з позицій неовеберівського концепту. Мова йде про особливості публічного управління Іспанії, Італії, Португалії, відомою мірою Франції, які сформувалися за часів поширення політичних та адміністративних стандартів під час європейської експансії імперії Наполеона Бонапарта та тією чи іншою мірою простежуються й нині як результат збереження традицій та незначної ролі інновацій у цій сфері; вплив наполеонівських ініціатив за бажання можна виявити в тому числі й в адміністративній традиції ФРН. У цьому контексті виникають принаймні три взаємопов'язані питання: чи існує можливість надати вичерпний перелік сучасних постнаполеонівських держав; чи мають ці держави настільки вагомі особливості публічного управління, що їх неможливо коректно описати моделлю НВД і, якщо так, чи стосуються ці особливості власне публічного управління.

Аналіз сучасної наукової літератури свідчить про те, що системи публічної служби ФРН та Франції, за всіх відмінностей між ними, майже однозначно розглядають як приклади веберівської моделі бюрократії [11], або, в умовах

пострадянської науки публічного управління, як приклади закритої раціональної моделі публічної служби, яка концептуально також відсилає саме до концепції раціональної бюрократії М. Вебера [3]. Термін «постнаполеонівські держави» (до речі, не сприйнятий вітчизняною суспільною наукою) використовується зазвичай до частини Середземноморських країн і насамперед до Іспанії, Португалії та Італії [12, р. 11]. Вони дійсно відрізняються від країн Центральної та Північної Європи за багатьма характеристиками публічного сектору, але аналіз цих особливостей з точки зору сучасної науки публічного управління дозволяє впевнено стверджувати, що вони стосуються передусім політичної культури та традицій. За влучним твердженням К. Поллітта, «відмінності середземноморських країн лежать не в площині їх бюрократій, але в площині їх демократій» [12, р. 11], зводячись до наслідків довгих періодів авторитаризму чи/та слабких демократичних інститутів. Їм характерні «глибоко укорінені звички» політичного заступництва, кумівства та фаворитизму чи/та корупція публічної служби на тому рівні, який не спостерігається в південно-західних європейських країнах [10]. Останніми десятиріччями в цих державах також відбуваються реформи, у тому числі спроби побудувати системи соціального захисту та національних систем охорони здоров'я, модернізувати бюджетний контроль. Усе це здійснюється на фоні успадкованої ситуації, що радикально відрізняється від публічно-адміністративного контексту реформ у Скандинавських країнах, ФРН, Нідерландах або навіть Франції [8; 12, р. 11]. Таким чином, постнаполеонівським державам бракує кількох фундаментальних елементів ідеалу веберівської бюрократії [12, р. 11]. Головний висновок авторів концепту НВД стосовно цього є певною мірою амбівалентним: визнаючи наявність істотних особливостей, що ускладнюють застосування моделі НВД до постнаполеонівських середземноморських держав, К. Поллітт зазначає, що в певному сенсі ці держави також просуваються до цієї моделі, але з принципово іншої стартової позиції [12, р. 11 – 12].

На нашу думку, що слід зважати не тільки на зовсім інші стартові умови та цілу низку історичних особливостей, але й на хід реформ публічного сектору в цих країнах. Згідно з висновками К. Деммке, він є настільки повільним, а парадигма в галузі публічного управління є настільки консервативною, що тільки це дає підстави

виокремлювати їх в особливий кластер специфіки публічної служби – кластер «супроводжувачів держави» (maintainers) [9].

Слід звернути увагу, що ці ознаки описуються науковцями саме як негативні в якісному чи швидкісному параметрах відхилення від певної ідеальної моделі, яка більшою чи меншою мірою реалізована в державах-зразках. Це відхилення саме від раціональної веберівської моделі, а не унікальні характеристики моделі іншої, оскільки корумпованість чи кумівство закритої раціональної публічної служби не утворюють нову специфічну модель, а є її вадами, недоліками, що знижують ефективність та результативність. До того ж неважко помітити, що в основі такого критичного зауваження до НВД є й певна термінологічна інерційність, коли давній усталений термін «наполеонівські держави» (який, до того ж, усе більше позначає реалії минулого, а не актуальні події сьогодення) тримає в «полоні» частину наукового загалу, не дозволяючи побачити публічну службу Іспанії, Португалії чи Італії як особливий регіон на європейській мапі неовеберівського простору публічного управління.

Третя група зауважень стосувалася факту неохоплення пострадянських держав концепцією НВД. Дійсно, перші редакції досліджень Г. Букера та К. Поллітта не містили аналізу практики публічного управління та наряду реформ публічного сектору жодної пострадянської країни [12, р. 12]. Цілком очевидно, що на тому етапі розробки моделі НВД ситуація на пострадянському просторі мало цікавила авторів, що в цілому співвідноситься зі станом європейської доктрини публічного управління. Ще наприкінці першого десятиріччя ХХІ ст. автори робили узагальнення, які мало співвідносяться з реальним станом речей, зазначаючи, зокрема, що для всієї Східної Європи є характерним вплив не веберівської, а радянської моделі бюрократії [12, р. 10]. Головне проблемне питання для концепції НВД у цьому сенсі є аналогічним до постнаполеонівських держав: наскільки пропонується модель підходить до опису реформ публічного сектору в пострадянських країнах? Фундаментальна відмінність полягає в тому, що європейська доктрина публічного врядування знайома із ситуацією на пострадянському просторі публічного управління поверхово – тільки в останнє десятиріччя розпочалося накопичування масиву публікацій з актуальними дослідженнями. Стан справ ускладнюють і багаторічні відцентрові тенденції в траєкторіях еволюції національних систем публічного

управління пострадянських держав. Власне сам термін «пострадянські держави» на цей момент можна визнати своєрідним архаїзмом, остаточний зміст якого полягає скоріше у площині географічного узагальнення та наявності певних традицій, ніж позначає загальні вектори політичного та адміністративного розвитку. Проте найскладніше питання, до речі, не розв'язане і національною наукою публічного управління – це співвідношення сучасного стану публічної служби в пострадянських державах, зокрема в Україні, із веберівською моделлю. Звертаючись до цієї проблеми, К. Поллітт посилається на відомі йому дослідження, відповідно до яких реформи публічного управління в пострадянських країнах можливо описати як намагання упровадити сучасні методи врядування з одночасною реалізацією основ веберівської системи [12, р. 12]. Аналіз останніх ініціатив стосовно реформ публічного управління в Україні підтверджує обґрунтованість такого висновку: актуальна «Стратегія – 2020» [7], зокрема, співвідноситься як з інструментарієм НПУ, так і з окремими елементами раціональної бюрократії тощо.

Бюрократія радянського типу як єдина адміністративна традиція, що збереглася в цих регіонах Східної Європи (а в державах соціалістичного блоку був наявний і другий пласт адміністративної традиції, що полегшило їх модернізацію у 1990-ті та на початку 2000-х рр.), це «дійсно бюрократія, але не веберівського типу, а її відносини з політичною владою були безумовно фундаментально протилежними, ніж такі відносини в західних ліберальних демократіях» [12, р. 12]. Відкритим питанням залишається те, наскільки і в яких ще аспектах сучасні системи публічної служби в трансформованих країнах не є веберівськими, яким чином реалізується унікальний баланс упровадження інновацій та основ веберівської бюрократії в умовах національної ситуації реформ публічного управління. До розв'язання цієї актуальної наукової проблеми, вважаємо, варто долучитися українським ученим – це принаймні полегшить позиціонування вітчизняного публічного управління (та перспектив його розвитку) на сучасній та майбутній адміністративній мапі Європи. Цікаво, що в контексті обговорення моделі НВД на конференції «Перший транс-європейський діалог» доповідачі з Росії слушно зауважили, що у країнах зі складною ситуацією щодо демократії (і насамперед в самій РФ), у тій чи іншій формі «будуть аплодувати ідеї сильної держави, що модернізується» [12, р. 97]. Дійсно, «сильна держава» на відміну від «спустошеної держави» в контексті НПУ може стати додатковим

обґрунтуванням для сучасних неоавторитарних політичних режимів. Водночас НВД як оригінальна модель робить наголос на модернізації традиційної раціональної бюрократії в умовах безумовно демократичного політичного режиму. Унікальна українська ситуація дисфункційної взаємодії сильного, але далеко не завжди конструктивного громадянського суспільства та слабкої держави, безумовно, результує в специфічне прочитання концепту НВД на національному ґрунті.

Невизначеність в означеному питанні компенсується сприйняттям НВД новими державами-членами ЄС Центральної та Східної Європи, де ця концепція утворює нову нормативну модель, що визначає і визначатиме реформи публічного управління найближчими роками [12, р. 69 – 82]. Нарешті, пропозиції стосовно моделі НВД (це питання, що могли виникнути тільки в сучасній об'єднаній Європі) полягають у площині оцінювання її співвідношення із багаторівневим управлінням, реалізованим у ЄС. Первинні висновки, запропоновані авторами моделі, виглядають цілком обґрунтованими: по-перше, реформи публічного управління великою мірою є прерогативою держав-членів з мінімальним впливом інститутів ЄС; по-друге, у випадках нових членів ЄС Центральної та Східної Європи Єврокомісія наполягала на упровадженні певних інститутів та процедур як умови членства в ЄС, але ці вимоги за характером співвідносилися переважно з веберівськими ідеалами, ніж із «новим менеджериством»; по-третє, бюрократія в наднаціональних органах ЄС (передусім саме в Європейській Комісії як вищому органі виконавчої влади ЄС) – це класична веберівська бюрократія, що виникла в межах відносно консервативної французької моделі та прагне модернізуватися відповідно до викликів сучасності [12, р. 12 – 13; 13].

З доктринальної точки зору, визнаючи трансформацію НВД з описової емпіричної моделі до часткової теорії публічного врядування та модельної основи реформ публічного управління в сучасних європейських державах, цікавим питанням залишається ступінь впливу НПУ на концепцію НВД. Серед критиків НВД, особливо тих, що репрезентують англо-американську науку публічного управління, нерідко можливо зустріти точку зору на НВД як класичну веберівську модель бюрократії, оновлену інструментарієм НПУ. Наявність спільних моментів та навіть концептуальної спадкоємності була, на нашу думку, очевидною для авторів оригінального концепту. Цим пояснюється активне використання термінологічного

апарату НПУ та ціла низка застережень у розгорнутому описі НВД, зокрема посилення авторів на те, що переорієнтація бюрократії на задоволення потреб громадян відбувається не за рахунок використання ринкових інструментів (як у НПУ), а за рахунок створення професійної культури якісного адміністративного сервісу. Більше того, наукова дискусія навколо НВД у 2004-2009 рр. в європейських академічних колах – це передусім констатація остаточного фіаско «нового менеджеризму» на європейському континенті та обґрунтування НВД як концепту, відмінного саме від НПУ. Симптоматично, що підсумкова стаття в тематичній колективній монографії NISPA під авторством професорів Талліннського технологічного університету В. Дрехслера та Р. Каттеля має назву «До неовеберівської держави? Можливо, але, безумовно, ад'ю, НПУ!» [12, р. 95 – 99].

Важко заперечувати наявність певного аспекту доктринальної реакції на період безсумнівного панування НПУ впродовж кількох десятиріч у структурі концепту НВД. Але при цьому слід пам'ятати, що НВД виникла як суто описова модель, побудована на широкій емпіричній базі. Отже, її автори керувалися не умоглядним теоретизуванням, а змістом реальних реформ публічного сектору в більшості держав-членів ЄС у 1990-ті та 2000-ні рр., а саме: збереженням держави як головного «каркасу» («the primary framework»), використанням правових інструментів для визначення ходу адміністративних реформ у межах державного «каркасу» та, нарешті, відмовою від експериментування з державою та публічним управлінням [12, р. 95], коли під експериментуванням очевидно розуміється надмірна приватизація публічного сектору в Сполученому Королівстві та небезпечна ситуація «спустошення держави» на тлі нових викликів до безпеки та сталого розвитку. У цьому сенсі НВД пропонує модель інноваційного суспільства, де інновації мотивуються та узгоджуються з публічним інтересом, а не з ініціативами антрепренера-індивідуала [12, р. 96], який може й не відчувати суспільної відповідальності, керуючись виключно бізнесовими мотивами. З точки зору континентального підходу, інноваційна економіка потребує високопрофесійної, орієнтованої на довгострокову перспективу, відданої справі та спроможної публічної служби для власного втілення [12, р. 96]. Системна криза неоліберальної економічної моделі, закінчення довгих кондратьєвських циклів економічного розвитку і підвищення ймовірності нової світової фінансово-економічної кризи, повноцінний вихід з якої

уможлиблюється лише за рахунок нової науково-технічної революції, актуалізує суспільну потребу в сильній державі, що постійно модернізується та адаптується до викликів мінливого світу. НВД – концепт континентально-європейської науки публічного врядування, що розбудовується на переконливому емпіричному масиві, здатний запропонувати переконливе теоретико-методологічне обґрунтування означених процесів.

Висновки. Швидка концептуалізація описової моделі НВД відбулася завдяки оперативній творчій реакції наукового загалу. Сьогодні, завдяки нагромадженню тематичних досліджень, спостерігається її оформлення в перспективну часткову наукову теорію. Значною мірою це зумовлено запитом європейських академічних кіл на нову концептуальну парадигму публічного врядування на тлі згасання імпульсу НПУ для континентально-європейських держав.

Більш широкий фокус, що охоплює загальносвітові тенденції стосовно постмодернізації держави та публічного управління [2; 5], дозволяє обґрунтовано стверджувати, що НВД не є результатом простого запозичення частини ідей НПУ в контексті модернізованої континентально-європейської раціональної бюрократії. Мова йде про відомою мірою незалежний вихід обох концепцій на проблематику зближення держави та громадянського суспільства в умовах відносної вичерпаності інших шляхів модернізації публічної служби в розвинених демократичних країнах. При цьому НПУ виникло в умовах відкритої англо-американської емпіричної моделі публічної служби на тлі ейфорії від економічного неолібералізму й глобалізації, чим пояснюється акцент на взаємодію держави і бізнесу, маркетизацію взаємодії держави та громадянського суспільства, приватизацію публічного сектору аж до «спустошення держави», утворення гібридних організацій на кшталт кванго тощо. НВД як концепт був запропонований у контексті традицій континентально-європейської закритої раціональної публічної служби, інновацій європейської інтеграції. Він охоплював емпіричні дані, отримані в ході реформ публічного сектору в державах-членах ЄС; надалі розвинений на тлі вичерпання потенціалу неолібералізму та світової фінансово-економічної кризи 2008 – 2009 рр., чим пояснюється зміщення акцентів на взаємодію держави та суспільства, розгортання сервісної раціональної бюрократії до громадян, збереження публічного сектору за умови його модернізації тощо. Ці підходи, поряд з іншими сучасними моделями реформ публічного управління

(належне врядування, е-урядування та ін.), ілюструють безальтернативний у межах демократичної парадигми, проте багатоваріантний та адаптивний шлях до конвергенції держави з громадянським суспільством. Англо-американські та континентально-європейські державотворчі й адміністративні традиції, різний економічний, політичний та соціокультурний контекст, панівні течії в доктрині, хронологія подій та ініціатив визначають різні акценти, інституційні та інструментальні форми в реформах. Але загальний тренд на конвергенцію зберігається, незалежно від того, чи втілюється він у контексті НПУ, що має в пріоритетах приватизацію та маркетизацію публічної сфери на тлі створення гібридних органів та зменшення ролі держави відповідно до неоліберальної моделі, чи, навпаки, реалізується відповідно до НВД, де модернізована держава, відмовляючись від надмірної приватизації та зберігаючи роль у впливі на економічні процеси, розгортається до громадянського суспільства, яке активно використовує правовий інструментарій представницьких форм, задля спільного розв'язання важливих проблем суспільного життя.

Ураховуючи популярність концепції НВД в академічних та політичних колах нових держав-членів ЄС Центральної та Східної Європи, де вона нерідко є нормативною моделлю для реформ публічної служби, вбачаємо, що наукове оцінювання перспектив її імплементації на вітчизняному ґрунті є цілком на часі, що і становитиме перспективу подальших досліджень в обраному напрямі.

Список використаних джерел

1. Боссарт Д. Державна служба у країнах-кандидатах до вступу до ЄС: нові тенденції та вплив інтеграційного процесу : [порівнял. дослідж.] / Д. Боссарт, К. Деммке ; пер. з англ. О. М. Шаленко ; Нац. Акад. держ. упр. при Президентові України. – Київ : Міленіум, 2004. – 128 с.

2. Ващенко К. О. Постмодернізація публічної служби в країнах ЄС / О. В. Онуфрієнко, С. М. Серьогін, К. О. Ващенко // Публічна служба: системна парадигма : колект. монографія / за заг. ред. С. М. Серьогіна. – Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. – С. 177 – 191.

3. Государственная служба (комплексный подход) : учеб. пособие / А. В. Оболонский [и др.] – М. : Дело, 2000. – 440 с.

4. Модернізація державного управління та європейська інтеграція України : наук. доп. / авт. кол. : Ю. В. Ковбасюк, К. О. Ващенко, Ю. П. Сурмін [та ін.] ; за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка. – Київ : НАДУ, 2013. – 120 с.

5. Онуфрієнко О. В. Діалектика взаємодії держави та інститутів громадянського суспільства в контексті теорії публічного адміністрування / Онуфрієнко Олександр Володимирович // Публічне адміністрування: теорія і практика : електрон. зб. наук. пр. – 2015. – Вип. 1(13). – Режим доступу : [http://www.dbuapa.dp.ua/zbirnik/2015-01\(13\)/index.html](http://www.dbuapa.dp.ua/zbirnik/2015-01(13)/index.html)

6. Онуфрієнко О. В. Особливості модернізації цивільної служби Великої Британії: квазіавтономні неурядові організації / Олександр Онуфрієнко // Держ. упр. та місц. самоврядування : зб. наук. пр. – 2016. – Вип. 3(30). – С. 120 – 125.

7. Стратегія реформування державного управління України на 2016 – 2020 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 24 черв. 2016 р. № 474-р. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/474-2016-%D1%80/print1481047961954255>.

8. Bezes, Ph., Jeannot, G. (2013). *Public Sector Reform in France: Views and Experiences from Senior Executives. Country Report as part of the COCOPS Research Project* Retrieved from http://www.cocops.eu/wp-content/uploads/2013/06/France_WP3-Country-Report.pdf

9. Demmke, Ch. (2010). Civil Services in the EU of 27 – Reform Outcomes and the Future of the Civil Service. *EIPASCOPE*, 2, 5–11. Retrieved from http://aei.pitt.edu/29755/1/20101022095936_Eipascope_2010_2_Article1.pdf

10. Kickert, W. (2008). *The Study of Public Management in Europe and the US*. London and New York: Routledge/Taylor and Francis.

11. Lynn, Laurence E., Jr. (2006). *Public Management: Old and New*. London: Routledge.

12. Pollitt, Ch., Bouckaert, G., Randma-Liiv, T., Drechsler, W. (Eds). (2008–2009) *The NISPACEE Journal of Public Administration and Policy Special Issue: A Distinctive European Model? The Neo-Weberian State, I(2)*.

13. Pollitt Ch., Bouckaert G. (2004). *Public Management Reform: A Comparative Analysis*. Oxford: Oxford University Press.

14. Politt, Ch. *30 years of public management reforms: Has there been a pattern? A background paper for the world bank consultation exercise*. Retrieved from <http://siteresources.worldbank.org/EXTGOVANTICORR/Resources/Politt.doc>

15. Stiglitz, J. (2019). *After Neoliberalism. Project Syndicate*. Retrieved from <https://www.project-syndicate.org/commentary/after-neoliberalism-progressive-capitalism-by-joseph-e-stiglitz-2019-05>

16. The White House. (2009). *Memorandum for the heads of executive departments and agencies, Transparency and Open Government*. Washington, DC. Retrieved from <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CFR-2010-title3-vol1/pdf/CFR-2010-title3-vol1-other-id196.pdf>

List of references

1. Bossart D. *Derzhavna sluzhba u krainakh-kandydatakh do vstupu do YeS: novi tendentsii ta vplyv intehratsiinoho protsesu* : [porivnial. doslidzh.] / D. Bossart, K. Demmke ; per. z anhl. O. M. Shalenko ; Nats. Akad. derzh. upr. pry Prezydentovi Ukrainy. – Kyiv : Milenium, 2004. – 128 s.

2. Vashchenko K. O. *Postmodernizatsiia publichnoi sluzhby v krainakh YeS* / O. V. Onufriienko, S. M. Serohin, K. O. Vashchenko // *Publichna sluzhba: systemna paradyhma* : kolekt. monohrafiia / za zah. red. S. M. Serohina. – Dnipro : DRIDU NADU, 2017. – S. 177 – 191.

3. *Gosudarstvennaya sluzhba (kompleksnyiy podhod)* : ucheb. posobie / A. V. Obolonskiy [i dr.] – M. : Delo, 2000. – 440 s.

4. *Modernizatsiia derzhavnoho upravlinnia ta yevropeiska intehratsiia Ukrainy* : nauk. dop. / avt. kol. : Yu. V. Kovbasiuk, K. O. Vashchenko, Yu. P. Surmin [ta in.] ; za zah. red. Yu. V. Kovbasiuka. – Kyiv : NADU, 2013. – 120 s.

5. Onufriienko O. V. *Dialektyka vzaiemodii derzhavy ta instytutiv hromadianskoho suspilstva v konteksti teorii publichnoho administruvannia* / Onufriienko Oleksii Volodymyrovych // *Publichne administruvannia: teoriia i praktyka* : elektron. zb. nauk. pr. – 2015. – Vyp. 1(13). – Rezhym dostupu : [http://www.dbuapa.dp.ua/zbirnik/2015-01\(13\)/index.html](http://www.dbuapa.dp.ua/zbirnik/2015-01(13)/index.html)

6. Onufriienko O. V. Osoblyvosti modernizatsii tsyvilnoi sluzhby Velykoi Brytanii: kvaziyavtonomni neuriadovi orhanizatsii / Oleksii Onufriienko // Derzh. upr. ta mist. samovriaduvannia : zb. nauk. pr. – 2016. – Vyp. 3(30). – S. 120 – 125.
7. Stratehiia reformuvannia derzhavnoho upravlinnia Ukrainy na 2016 – 2020 roky : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 24 cherv. 2016 r. № 474-p. – Rezhym dostupu : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/474-2016-%D1%80/print_1481047961954255.
8. Bezes, Ph., Jeannot, G. (2013). *Public Sector Reform in France: Views and Experiences from Senior Executives. Country Report as part of the COCOPS Research Project* Retrieved from http://www.cocops.eu/wp-content/uploads/2013/06/France_WP3-Country-Report.pdf
9. Demmke, Ch. (2010). Civil Services in the EU of 27 – Reform Outcomes and the Future of the Civil Service. *EIPASCOPE*, 2, 5–11. Retrieved from http://aei.pitt.edu/29755/1/20101022095936_Eipascope_2010_2_Article1.pdf
10. Kickert, W. (2008). *The Study of Public Management in Europe and the US*. London and New York: Routledge/Taylor and Francis.
11. Lynn, Laurence E., Jr. (2006). *Public Management: Old and New*. London: Routledge.
12. Pollitt, Ch., Bouckaert, G., Randma-Liiv, T., Drechsler, W. (Eds). (2008–2009) *The NISPAcee Journal of Public Administration and Policy Special Issue: A Distinctive European Model? The Neo-Weberian State, I(2)*.
13. Pollitt Ch., Bouckaert G. (2004). *Public Management Reform: A Comparative Analysis*. Oxford: Oxford University Press.
14. Politt, Ch. *30 years of public management reforms: Has there been a pattern? A background paper for the world bank consultation exercise*. Retrieved from <http://siteresources.worldbank.org/EXTGOVANTICORR/Resources/Politt.doc>
15. Stiglitz, J. (2019). After Neoliberalism. *Project Syndicate*. Retrieved from <https://www.project-syndicate.org/commentary/after-neoliberalism-progressive-capitalism-by-joseph-e-stiglitz-2019-05>
16. The White House. (2009). Memorandum for the heads of executive departments and agencies, Transparency and Open Government. Washington, DC. Retrieved from <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CFR-2010-title3-vol1/pdf/CFR-2010-title3-vol1-other-id196.pdf>

Надійшла до редколегії 21.06.19